

Bijlagen

Ons geld

Vrouwen en mannen over het belang van inkomen en economische zelfstandigheid voor vrouwen

Wil Portegijs

Bijlage B1.1 Beschrijving gebruikte databronnen.....	3
Enquête onder 1500 vrouwen en mannen van 25-49 jaar	3
Interviews met 20 paren	4
Bijlage B4.2 Verwachtingen over inkomen partners naar verhouding arbeidsduur partners, samenwonende vrouwen en mannen van 25-49 jaar oud (in procenten)	5
Bijlage B5.1. Belang economische zelfstandigheid, vrouwen 25-49 jaar.....	6
Bijlage B7.1 Huidige en gewenste arbeidsdeelname naar wel/niet van eigen inkomen willen en kunnen leven, samenwonende vrouwen 25-49 jaar ^a	7
Bijlage B7.2 Huidige arbeidsdeelname vrouw naar leeftijd, leefsituatie en opleidingsniveau, vrouwen 25-49 jaar ^a	8
Bijlage B7.3 Huidige arbeidsduur vrouw naar leeftijd, leefsituatie, opleidingsniveau en verhouding opleidingsniveau partners, samenwonende vrouwen van 25-49 jaar ^a	9
Bijlage B7.4 Huidige en gewenste arbeidsdeelname vrouw, naar leeftijd, leefsituatie, opleidingsniveau en opvattingen over zorg kinderen, taakverdeling en belang werk en inkomen, vrouwen 25-49 jaar ^a	10

Bijlage B1.1 Beschrijving gebruikte databronnen

Enquête onder 1500 vrouwen en mannen van 25-49 jaar

Het onderzoek EmancipatieOpinies wordt om de twee jaar gehouden. Om aan voldoende respondenten te komen zijn twee edities van EmancipatieOpinies (2014 en 2016) samengevoegd. De dataverzameling heeft dus in min of meer dezelfde jaren plaatsgevonden als de interviews. De data uit het onderzoek zijn gewogen naar leeftijd, opleiding en regio. Respondenten jonger dan 24 jaar of ouder dan 49 jaar hebben we buiten beschouwing gelaten. De 16- tot 24-jarigen zijn niet meegenomen omdat een groot deel van hen nog op school zit of studeert en mogelijk nog geen uitgekristalliseerde ideeën heeft over werk, inkomen en taakverdeling. Ook blijkt het voor schoolverlaters lastig om direct een baan te vinden met de gewenste omvang (Merens & Bucx 2018). Hun arbeidsduur komt mogelijk dus nog niet overeen met hun wensen. Als bovengrens hebben we 49 jaar genomen. Omdat duidelijk is dat de komst van kinderen een groot en blijvend effect heeft op de arbeidsduur van veel moeders (EM 2016, p. 68, 92) willen we vrouwen met en zonder kinderen kunnen onderscheiden. Aangezien alleen thuiswonende minderjarige kinderen zijn geregistreerd, is bij oudere respondenten niet duidelijk of zij geen kinderen gekregen hebben, of dat hun kinderen al meerderjarig of uit huis zijn. We zijn er in dit onderzoek van uitgegaan dat de kans dat vrouwen jonger dan 50 jaar al volwassen of uitwonende kinderen hebben behoorlijk klein is.¹ Met deze leeftijdsafbakening sluiten we tevens aan bij de geïnterviewde vrouwen en mannen én bij representatieve cijfers over de verdeling van betaald werk bij paren met en zonder kinderen in de Emancipatiemonitor (Roeters et al. 2016, p. 91).

De onderzoeksgroep bestaat uit 775 vrouwen en 713 mannen van 25-49 jaar. De mannelijke en vrouwelijke respondenten lijken wat leeftijd en leefsituatie betreft sterk op elkaar. Gemiddeld zijn ze bijna 40 jaar en driekwart voelt zich (heel) gezond. De helft van de mannen en iets meer vrouwen (57%) heeft kinderen, meestal jonger dan 12 jaar. Zeven op de tien respondenten v/m woont samen met een partner. In naar schatting 95% van de gevallen gaat het om een heteroseksuele relatie.² Door mannen en vrouwen in verschillende leefsituaties te vergelijken kunnen we nagaan of opvattingen en arbeidsdeelname bij vrouwen en mannen samenhangen met het hebben van kinderen, of het hebben van een partner. Bij de beschrijving van opvattingen en arbeidsdeelname zullen we daarom vaak een onderscheid maken naar leefsituatie:

- alleenstaanden (138 vrouwen en 177 mannen);
- samenwonend met partner (195 vrouwen en 221 mannen);
- samenwonend met partner en kind(eren) (389 vrouwen en 290 mannen).

Daarnaast zijn er nog 53 vrouwen en 25 mannen die samen met hun kinderen een eenoudergezin vormen. Deze groep is te klein om in de analyses apart te onderscheiden. Zij worden wel in de totaalcijfers meegenomen.

¹ Om deze aanname te testen is ter vergelijking de relatie tussen arbeidsduur van de vrouw en het wel/niet hebben van kinderen ook onderzocht voor vrouwen jonger dan 45 jaar. Het verband bleek vergelijkbaar met dat van 50-minners.

² Van de respondenten uit 2016 weten we dat 6% van de samenwonenden een partner heeft van hetzelfde geslacht. Voor 2014 weten we alleen de seksuele voorkeur van de respondenten. 5% van de vrouwen die samenwonen met een partner en 6% van de samenwonende mannen blijkt uitsluitend te vallen op het eigen geslacht.

Interviews met 20 paren

In aanvulling op deze enquêtegegevens hebben we 20 stellen geïnterviewd over de manier waarop ze het betaalde werk verdeeld hebben, en waarom ze dat zo gedaan hebben. Daarbij lag uiteraard de nadruk op de rol die financiële overwegingen hebben gespeeld en op hun financiële relatie (interviewschema zie bijlage B1.2). Gekozen is voor paren met jonge kinderen omdat de zorg daarvoor maakt dat deze paren scherpe keuzes moeten maken over de taakverdeling. Bij alle paren werkt zowel de vrouw als de man, al is dat in het verleden soms niet altijd zo geweest. Deze paren zijn geworven via-via, en door een oproep bij een kwantitatief onderzoek (EMOP 2014). Omdat we de overwegingen van vrouwen die weinig werken willen kunnen vergelijken met die van vrouwen die veel werken, hebben we ons best gedaan om naast de in ons land zo gangbare anderhalfverdieners ook tweeverdieners te vinden. Dat is gelukt. Bij negen paren werkt de man voltijds of bijna voltijds, en de vrouw twee of drie dagen. Dit verdientype heeft het kostwinnersmodel in Nederland verdrongen en komt op dit moment het meeste voor bij samenwonenden, zeker als ze kinderen hebben. In dit rapport duiden we hen aan met de term ‘anderhalfverdieners’, of ter afwisseling ‘stellen met een semi-traditionele taakverdeling’. De andere elf geïnterviewde stellen behoren tot een duidelijke minderheid. Ook al hebben ze jonge kinderen, toch werkt de vrouw voltijds of bijna voltijds, net als haar partner, of zelfs meer dan haar partner. In werkelijkheid heeft slechts 8% van de ouders van jonge kinderen dit tweeverdienersmodel. Al deze stellen waarbij de vrouw (bijna) evenveel of meer uur werkt dan haar partner duiden we in dit onderzoek aan als de ‘tweeverdieners’ of ‘stellen met een moderne taakverdeling’. De anderhalfverdieners en tweeverdieners zijn ongeveer even oud en hebben evenveel kinderen. Wel zijn de tweeverdieners gemiddeld wat korter bij elkaar, hebben de vrouwen op iets latere leeftijd kinderen gekregen en zijn die kinderen dus vaker nog jong. Dit kan te maken hebben met een verschil in opleidingsniveau. Vergeleken met de anderhalfverdieners zijn de vrouwelijke tweeverdieners hoger opgeleid. Zo hebben acht van de elf moderne vrouwen een opleiding op hbo- of universitair niveau afgerond, tegen vier van de negen vrouwelijke anderhalfverdieners. Bij de mannen is het opleidingsniveau tussen degenen met een semi-traditionele en moderne taakverdeling wel vergelijkbaar. Tellen we dit bij elkaar op, dan is duidelijk dat bij de moderne stellen de vrouw even hoog, en soms hoger is opgeleid dan haar partner, terwijl bij de anderhalfverdieners dit ook weleens andersom ligt.

Opleidingsniveau geïnterviewde anderhalfverdieners en tweeverdieners

	anderhalfverdieners	tweeverdieners
man hoger opgeleid dan vrouw	4	0
vrouw en man even hoog opgeleid	3	7
vrouw hoger opgeleid dan man	2	4

De interviews zijn gehouden in 2014 en 2015. Steeds zijn beide partners apart van elkaar geïnterviewd, op een door hen gekozen locatie (doorgaans bij hen thuis, een enkeling op het werk). De gesprekken zijn opgenomen, letterlijk uitgetypt en vervolgens geanalyseerd met behulp van Atlas_tj.

Bijlage B4.2 Verwachtingen over inkomen partners naar verhouding arbeidsduur partners, samenwonende vrouwen en mannen van 25-49 jaar oud (in procenten)

	vrouw werkt minder uur dan partner	vrouw werkt evenveel uur dan partner	vrouw werkt meer dan partner	totaal
verwachtingen over inkomen man hoger	65	31	10	51
gelijk	31	60	53	41
verwachtingen over inkomen vrouw hoger	4	9	37	8
verschil v/m significant?	*	ns	ns	ns
aantal paren	637	318	140	1093

* Verschil significant op $p = .05$. Bij de stellen waar de vrouw minder werkt dan haar partner verwacht 61% van de vrouwen en 71% van de mannen dat haar inkomen lager is.

Bron: SCP (EMOP '14/'16)

Bijlage B5.1. Belang economische zelfstandigheid, vrouwen 25-49 jaar

	belang verdienen kosten eigen levensonderhoud (en dat van kinderen) 1 = niet belangrijk 4 = heel belangrijk	
n	n = 715	
R2	.41	**
leeftijd		
25-29 jaar (=referentie)	.	
30-39 jaar	-	
40-49 jaar	-	
opleidingsniveau		
laag (=referentie)	.	
middel	-	
hoog	.29	*
woont samen met partner	-.47	**
kinderen		
geen kind (=referentie)	.	
kind 0-11 jaar	-.21	**
kind ≥ 12 jaar	-.45	**
goede gezondheid		
kostwinnen		
inkomen vrouw belangrijk zodat gezin meer geld		
inkomen vrouw belangrijk i.v.m. evenwicht relatie		
inkomen vrouw belangrijk i.v.m. evenwicht relatie	.10	**
als inkomen vrouw geheel naar kinderopvang, stoppen	.06	*
financiële afhankelijkheid geen probleem als partners daarover goede afspraken hebben gemaakt	-	
in goede relatie geen probleem als een meer verdient en ander meer zorgt	-	
inkomen vrouw belangrijk i.v.m. financiële kwetsbaarheid zelf of gezin		
inkomen vrouw belangrijk voor geval partner werkloos wordt	-	
inkomen vrouwen belangrijk voor geval scheiding	.09	*
na scheiding geen partneralimentatie	.06	*
vrouw moet te allen tijde genoeg verdienen om na een scheiding zelfstandig verder te kunnen	.20	**

*= significant op $p = 0.05$; **= significant op $p = 0.01$

Bron: SCP (EMOP '14/'16)

Bijlage B7.1 Huidige en gewenste arbeidsdeelname naar wel/niet van eigen inkomen willen en kunnen leven, samenwonende vrouwen 25-49 jaar^a

belangrijk om genoeg te verdienen voor eigen levensonderhoud?	inkomen voldoende voor eigen levensonderhoud?	aandeel van samenwonende vrouwen (kolom%)	wv meer uur ^b /weeer wil werken (rij%)	arbeidsvolume		mutatie
				huidig	gewenst	
ja	ja/met moeite	37	13	31,9	30,2	-1,7
	nee/weet niet	18	52	19,5	25,2	+5,7
nee	ja/met moeite	8 ^c	-	-	-	-
	nee/weet niet	37	44	13,4	18,0	+4,6
totaal ^d		100	33	21,9	24,4	
significant? ^e			**		**	

- a Uitgezonderd vrouwen die arbeidsongeschikt of met (pre)pensioen zijn.
b Verschil huidige en gewenste arbeidsduur minimaal 4 uur.
c Groep te klein.
d Inclusief vrouwen die het niet belangrijk vinden om financieel op eigen benen te staan, maar daar volgens eigen zeggen wel genoeg voor verdienen.
e *= significant op $p = 0.05$; **= significant op $p = 0.01$

Bron: SCP (EMOP '14/'16)

Leesvoorbeeld: 19% van de samenwonende vrouwen vindt het belangrijk om van haar inkomen te kunnen leven, maar denkt dat dat niet kan of twijfelt daarover. Bijna de helft van hen (47%) wil meer uren werken, of herintreden. Hun huidige arbeidsduur (inclusief de niet werkenden) is 17,8 uur, en dat zou, als ze allemaal hun wensen over hun arbeidsduur verwezenlijken (inclusief een enkeling die juist minder wil gaan werken) toenemen tot 23 uur in de week (inclusief de vrouwen die niet willen werken). De vrouwen die financieel op eigen benen willen en kunnen staan, zouden juist wat minder willen werken. 13% geeft een hogere gewenste arbeidsduur op dan ze nu hebben, maar dat effect wordt tenietgedaan door een grotere groep die juist wat minder wil werken. Het verschil in gewenste mutatie tussen de vrouwen die niet genoeg verdienen om van te leven en dat wel zouden willen versus degenen die dat ook geen punt vinden (+5,7 vs + 4,6) is niet significant.

Bijlage B7.2 Huidige arbeidsdeelname vrouw naar leeftijd, leefsituatie en opleidingsniveau, vrouwen 25-49 jaar^a

	n = 713		
	arbeidsduur werkenden ^b	kans dat vrouw NIET werkt ^b	margins ^b
leeftijd			
25-29 (=referentie)	.	.	.
30-39 jaar			
40-49 jaar	-,09*		
kinderen?			
geen (=referentie)	.	.	.
kind 0-11 jaar	-,17**	,75**	-6,26**
kind ≥ 12 jaar	-,15**	,81*	-6,14**
opleidingsniveau			
laag (=referentie)	.	.	.
middel		-,92**	5,20**
hoog	,21**	-1,98**	11,35**

a Uitgezonderd vrouwen die arbeidsongeschikt of met (pre)pensioen zijn.

b * = significant op $p = 0.05$; ** = significant op $p = 0.01$

Bron: SCP (EMOP '14/'16)

Bijlage B7.3 Huidige arbeidsduur vrouw naar leeftijd, leefsituatie, opleidingsniveau en verhouding opleidingsniveau partners, samenwonende vrouwen van 25-49 jaar^a

	arbeidsduur werkenden ^b	kans dat vrouw NIET werkt ^b	margins ^b
leeftijd			
25-29 jaar (=referentie)	.	.	.
30-39 jaar			
40-49 jaar			
kinderen?			
geen (=referentie)	.	.	.
kind 0-11 jaar	-.16		-4.85**
kind ≥ 12 jaar	-.18		-5.64**
opleidingsniveau			
laag (=referentie)	.	.	.
middel		-1.17**	5.54**
hoog	.14*	-2.27**	11.56**
verhouding opleidingsniveau			
vrouw lager	-.11*		
gelijk (=referentie)	.	.	.
vrouw hoger			

a Uitgezonderd vrouwen die arbeidsongeschikt of met (pre)pensioen zijn en vrouwen van wie het opleidingsniveau van de partner niet bekend is.

b * = significant op $p = 0.05$; ** = significant op $p = 0.01$

Bron: SCP (EMOP '14/'16)

Bijlage B7.4 Huidige en gewenste arbeidsdeelname vrouw, naar leeftijd, leefsituatie, opleidingsniveau en opvattingen over zorg kinderen, taakverdeling en belang werk en inkomen, vrouwen 25-49 jaar^a

	huidige arbeidsduur ^b N = 657, waarvan 13% niet werkt		gewenste arbeidsduur ^b N = 657, waarvan 2% niet wil werken	
	arbeidsduur werkenden	kans dat vrouw NIET werkt ^a	arbeidsduur werkenden	kans dat vrouw NIET wil werken ^a
leeftijd				
25-29 jaar (=referentie)				
30-39 jaar				
40-49 jaar				
leefsituatie				
woont samen met partner		-.95*		
kinderen?				
geen kind (=referentie)				
kind 0-11 jaar	-.13**		-.16**	
kind ≥12 jaar	-.11*		-.09*	
opleidingsniveau				
laag (=referentie)				
middel		-.76*		
hoog	.12**	-1.57**	.08*	
gezondheid				
opvattingen/voorkeuren				
kinderopvang goed voor kind		-1.00**	.05*	
gelijke taakverdeling ideaal	.09**		.09**	
werk leuk (schaal)		-.71**	.03*	-1.47**
ambitie (schaal)	.08**		.08**	
moet wel werken, mijn inkomen kan niet gemist	.09**	-1.50**		
belangrijk om genoeg te verdienen voor kosten levensonderhoud zelf/kinderen	.15**		.14**	

a Uitgezonderd vrouwen die arbeidsongeschikt of met (pre)pensioen zijn.

b * = significant op $p = 0.05$; ** = significant op $p = 0.01$

Bron: SCP (EMOP '14/'16)